

O'ZBEKISTON QONUNCHILIGI TAHLILI

ILMIY-TAHLILIY JURNAL
2026-YIL 3-SON

ОБЗОР ЗАКОНОДАТЕЛЬСТВА УЗБЕКИСТАНА

НАУЧНО-АНАЛИТИЧЕСКИЙ ЖУРНАЛ
2026 ГОД № 3

UZBEKISTAN LAW REVIEW

SCIENTIFIC ANALYTICAL JOURNAL
2026 ISSUE 3

VOLUME 3 / ISSUE 3 / 2026

DOI: [HTTPS://DX.DOI.ORG/10.51788/TSUL.UZLAWREV.33](https://dx.doi.org/10.51788/TSUL.UZLAWREV.33)

ISSN 2181-8118

DOI: [HTTPS://DX.DOI.ORG/10.51788/TSUL.UZLAWREV.](https://dx.doi.org/10.51788/TSUL.UZLAWREV.)

MUASSIS: TOSHKENT DAVLAT YURIDIK UNIVERSITETI

“O‘zbekiston qonunchiligi tahlili” ilmiy-tahliliy jurnali O‘zbekiston matbuot va axborot agentligi tomonidan 2014-yil 21-iyulda 02-0074-sonli guvohnoma bilan davlat ro‘yxatidan o‘tkazilgan.

Jurnal O‘zbekiston Respublikasi Fanlar akademiyasi huzuridagi Oliy attestatsiya komissiyasi jurnallari ro‘yxatiga kiritilgan.

Mualliflik huquqlari Toshkent davlat yuridik universitetiga tegishli. Barcha huquqlar himoyalangan. Jurnal materiallaridan foydalanish, tarqatish va ko‘paytirish muassis ruxsati bilan amalga oshiriladi.

Nashr bo‘yicha mas‘ul:
O. Choriyev

Muharrirlar:
E. Mustafayev, Y. Yarmolik,
M. Sharifova, Sh. Beknazarova,
X. Yuldasheva, F. Usmonova,
K. Abduvaliyeva, E. Sharipov,
Y. Mahmudov

Musahhih:
M. Tursunov

Texnik muharrir:
U. Sapayev

Dizayner:
D. Rajapov

Tahririyat manzili:
100047. Toshkent shahar,
Sayilgoh ko‘chasi, 35.
Tel.: (0371) 233-66-36 (1169)

Veb-sayt: lawreview.uz
E-mail: uzlawreview@tsul.uz

Nashriyot litsenziyasi
№ 174625, 29.11.2023-y.

Jurnal 2026-yil 18-sentabrda bosmaxonaga topshirildi.
Qog‘oz bichimi: A4.
Shartli bosma tabog‘i: 21,4.
Adadi: 100. Buyurtma: № 96.

Bosmaxona litsenziyasi
29.11.2023 № 174626

TDYU bosmaxonasida chop etildi.
Bosmaxona manzili:
100047. Toshkent shahri,
Sayilgoh ko‘chasi, 37.

© Toshkent davlat yuridik
universiteti

TAHRIR HAY'ATI

BOSH MUHARRIR

S. Gulyamov – Toshkent davlat yuridik universiteti Huquq va texnologiyalar sho‘basi professori, yuridik fanlar doktori

TAHRIR HAY'ATI A'ZOLARI

I. Rustambekov – Toshkent davlat yuridik universiteti O‘quv ishlari bo‘yicha prorektori, yuridik fanlar doktori, professor – bosh muharrir o‘rinbosari

Sh. Xo‘jayev – Toshkent davlat yuridik universiteti Intellectual mulk huquqi sho‘basi mudiri, yuridik fanlar bo‘yicha falsafa doktori – mas‘ul muharrir

O. Okyulov – Toshkent davlat yuridik universiteti Fuqarolik huquqi sho‘basi professori, yuridik fanlar doktori

A. Ener – Anqara Haci Bayram universiteti dotsenti, Energetika nizolari arbitraj markazi bosh kotibi o‘rinbosari, yuridik fanlar doktori

M. Bungenberg – Saarlend universiteti Yevropa instituti direktori, yuridik fanlar doktori

S. Tatar – Anqara Yildirim Boyazid universiteti professori, yuridik fanlar doktori

J. Peeroo – Sorbonna universiteti professori, “Stone 36” yuridik firmasi advokati, yuridik fanlar doktori

B. Musayev – Toshkent davlat yuridik universiteti Biznes huquqi va sud himoyasi fakulteti dekani, yuridik fanlar doktori, professor

Sh. Saydullayev – Toshkent davlat yuridik universiteti Davlat va huquq nazariyasi sho‘basi professori, yuridik fanlar nomzodi

D. Habibullayev – Toshkent davlat yuridik universiteti Fuqarolik protsessual va iqtisodiy protsessual huquqi sho‘basi mudiri, yuridik fanlar doktori, professor

S. Bozorov – Toshkent davlat yuridik universiteti Xalqaro xususiy huquq sho‘basi professori, yuridik fanlar doktori

I. Bekov – Toshkent davlat yuridik universiteti Konstitutsiyaviy huquq sho‘basi mudiri, yuridik fanlar doktori, professor

V. Ergashev – O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Qonunchilik va huquqiy siyosat instituti direktor o‘rinbosari, yuridik fanlar doktori, professor

Sh. Joldasova – O‘zbekiston Respublikasi Oliy Majlisi huzuridagi Qonunchilik muammolari va parlament tadqiqotlari instituti bosh ilmiy xodimi, yuridik fanlar bo‘yicha falsafa doktori

O. Xazratqulov – Toshkent davlat yuridik universiteti Xalqaro xususiy huquq sho‘basi mudiri, yuridik fanlar nomzodi, professor

D. Suyunova – Toshkent davlat yuridik universiteti Jinoyat-protsessual huquqi sho‘basi professori, yuridik fanlar doktori

D. Maxkamov – Toshkent davlat yuridik universiteti Ommaviy huquq fakulteti dekani, yuridik fanlar doktori, professor

D. Babadjanova – Toshkent davlat yuridik universiteti Fuqarolik huquqi sho‘basi professori v.b., yuridik fanlar doktori

A. Matmurotov – Toshkent davlat yuridik universiteti Sud hokimiyati, advokatura va huquqni muhofaza qiluvchi organlar sho‘basi mudiri, yuridik fanlar bo‘yicha falsafa doktori, dotsent

E. Rahmatov – Toshkent davlat yuridik universiteti Xalqaro huquq va qiyosiy huquqshunoslik fakulteti dekani, yuridik fanlar bo‘yicha falsafa doktori, dotsent

M. Turdialiyev – O‘zbekiston Respublikasi Adliya vazirligi Yuridik ta‘lim va sud-ekspertiza boshqarmasi boshlig‘i o‘rinbosari, yuridik fanlar bo‘yicha falsafa doktori

**УЧРЕДИТЕЛЬ: ТАШКЕНТСКИЙ
ГОСУДАРСТВЕННЫЙ
ЮРИДИЧЕСКИЙ УНИВЕРСИТЕТ**

Научно-аналитический журнал «Обзор законодательства Узбекистана» зарегистрирован Агентством печати и информации Узбекистана 21 июля 2014 года с удостоверением № 02-0074.

Журнал включён в перечень журналов Высшей аттестационной комиссии при Академии наук Республики Узбекистан.

Авторские права принадлежат Ташкентскому государственному юридическому университету. Все права защищены. Использование, распространение и воспроизведение материалов журнала осуществляется с разрешения учредителя.

Реализуется по договорной цене.

Ответственный за выпуск:
О. Чориев

Редакторы:

Э. Мустафаев, Е. Ярмолик,
М. Шаринова, Ш. Бекназарова,
Х. Юлдашева, Ф. Усмонова,
К. Абдувалиева, Э. Шарипов,
Й. Махмудов

Корректор:

М. Турсунов

Технический редактор:

У. Сапаев

Дизайнер:

Д. Ражапов

Адрес редакции:

100047. Город Ташкент,
улица Сайилгох, 35.
Тел.: (0371) 233-66-36 (1169)

Веб-сайт: lawreview.uz

E-mail: uzlawreview@tsul.uz

Издательская лицензия

от 29.11.2023 № 174625.

Журнал передан в типографию
18.09.2026.

Формат бумаги: А4.

Усл. п. л. 21,4. Тираж: 100 экз.

Номер заказа: 96.

Лицензия типографии

от 29.11.2023 № 174626

Отпечатано в типографии

Ташкентского государственного
юридического университета.

100047, г. Ташкент,

ул. Сайилгох, дом 37.

© Ташкентский государственный
юридический университет

РЕДАКЦИОННАЯ КОЛЛЕГИЯ

ГЛАВНЫЙ РЕДАКТОР

С. Гулямов – профессор сектора права и технологий Ташкентского государственного юридического университета, доктор юридических наук

ЧЛЕНЫ РЕДАКЦИОННОЙ КОЛЛЕГИИ

И. Рустамбеков – проректор Ташкентского государственного юридического университета по учебной работе, доктор юридических наук, профессор – заместитель главного редактора

Ш. Хужаев – заведующий сектором права интеллектуальной собственности Ташкентского государственного юридического университета, доктор философии по юридическим наукам – ответственный редактор

О. Окюлов – профессор сектора гражданского права Ташкентского государственного юридического университета, доктор юридических наук

А. Энер – доцент Университета Анкары Хаджи Байрам, заместитель генерального секретаря Арбитражного центра по энергетическим спорам, доктор права

М. Бунгенберг – директор Европейского института Саарского университета, доктор права

С. Татар – профессор Университета Анкары Йылдырым Беязит, доктор права

Ж. Пироо – профессор Сорбоннского университета, адвокат юридической фирмы Stone 36, доктор права

Б. Мусаев – декан факультета бизнес-права и судебной защиты Ташкентского государственного юридического университета, доктор юридических наук, профессор

Ш. Сайдуллаев – профессор сектора теории государства и права Ташкентского государственного юридического университета, кандидат юридических наук, профессор

Д. Хабибуллаев – заведующий сектором гражданского процессуального и экономического процессуального права Ташкентского государственного юридического университета, доктор юридических наук, профессор

С. Бозоров – профессор сектора международного частного права Ташкентского государственного юридического университета, доктор юридических наук

И. Беков – заведующий сектором конституционного права Ташкентского государственного юридического университета, доктор юридических наук, профессор

В. Эргашев – заместитель директора Института законодательства и правовой политики при Президенте Республики Узбекистан, доктор юридических наук, профессор

Ш. Джолдасова – ведущий научный сотрудник Института проблем законодательства и парламентских исследований при Олий Мажлисе Республики Узбекистан, доктор философии по юридическим наукам

О. Хазраткулов – заведующий сектором международного частного права Ташкентского государственного юридического университета, кандидат юридических наук, профессор

Д. Суюнова – профессор сектора уголовно-процессуального права Ташкентского государственного юридического университета, доктор юридических наук

Д. Махкамов – декан факультета публичного права Ташкентского государственного юридического университета, доктор юридических наук, профессор

Д. Бабаджанова – и.о. профессора сектора гражданского права Ташкентского государственного юридического университета, доктор юридических наук

А. Матмуротов – заведующий сектором судебной власти, адвокатуры и правоохранительных органов Ташкентского государственного юридического университета, доктор философии по юридическим наукам

Э. Рахматов – декан факультета международного права и сравнительного правоведения Ташкентского государственного юридического университета, доктор философии по юридическим наукам, доцент

М. Турдиалиев – заместитель начальника управления юридического образования и судебной экспертизы Министерства юстиции Республики Узбекистан, доктор юридических наук, доктор философии по юридическим наукам

**FOUNDER: TASHKENT STATE
UNIVERSITY OF LAW**

"Uzbekistan Law Review" scientific and analytical journal was registered by Press and Information Agency of Uzbekistan on July 21, 2014, with certificate number 02-0074.

The journal is included in the list of journals of the Supreme Attestation Commission under the Academy of Sciences of the Republic of Uzbekistan

Copyright belongs to Tashkent State University of Law. All rights reserved. Use, distribution and reproduction of materials of the journal are carried out with the permission of the founder.

Agreed-upon price.

Publication Officer:
O. Choriev

Editors:
E. Mustafaev, E. Yarmolik,
M. Sharifova, Sh. Beknazarova,
Kh. Yuldasheva, F. Usmonova,
K. Abduvalieva, E. Sharipov,
Y. Makhmudov

Proofreader:
M. Tursunov

Technical editor:
U. Sapaev

Designer:
D. Rajapov

Publishing department address:
100047. Tashkent city,
Sayilgoh street, 35.
Phone: (0371) 233-66-36 (1169)

Website: lawreview.uz
E-mail: uzlawreview@tsul.uz

Publishing license
№ 174625, 29.11.2023.

The journal is submitted to the
Printing house on 18.09.2026.
Paper size: A4.
Cond.p.f: 21,4.
Units: 100. Order: № 96.

Printing house license
№ 174626, 29.11.2023.

Published in the Printing house of
Tashkent State University of Law.
100047. Tashkent city,
Sayilgoh street, 37.

© Tashkent State University of Law

EDITORIAL BOARD
EDITOR-IN-CHIEF

S. Gulyamov – Professor of the Department of Law and Technologies of Tashkent State University of Law, Doctor of Law

MEMBERS OF THE EDITORIAL BOARD

I. Rustambekov – Deputy Rector for Academic Affairs of Tashkent State University of Law, Doctor of Law, Professor - Deputy Editor-in-Chief

Sh. Khujaev – Head of the Department of Intellectual Property Law of Tashkent State University of Law, Doctor of Philosophy (PhD) in Law - Executive Editor

O. Okyulov – Professor of the Department of Civil Law of Tashkent State University of Law, Doctor of Law

A. Ener – Associate Professor of Ankara Haci Bayram University, Deputy Secretary General of the Center for Arbitration of Energy Disputes, Doctor of Law

M. Bungenberg – Director of the European Institute of Saarland University, Doctor of Law

S. Tatar – Professor of Ankara Yıldırım Bayezid University, Doctor of Law

J. Peeroo – Professor of the Sorbonne University, lawyer of the law firm Stone 36, Doctor of Law

B. Musaev – Dean of the Faculty of Business Law and Judicial Protection of Tashkent State University of Law, Doctor of Law, Professor

Sh. Saydullaev – Professor of the Department of Theory of State and Law of Tashkent State University of Law, Candidate of Legal Sciences

D. Habibullaev – Head of the Department of Civil Procedural and Economic Procedural Law of Tashkent State University of Law, Doctor of Law, Professor

S. Bozorov – Professor of the Department of Private International Law of Tashkent State University of Law, Doctor of Law

I. Bekov – Head of the Department of Constitutional Law of Tashkent State University of Law, Doctor of Law, Professor

V. Ergashev – Deputy Director of the Institute of Legislation and Legal Policy under the President of the Republic of Uzbekistan, Doctor of Law, Professor

Sh. Joldasova – Chief Research Fellow of the Institute of Legislation Problems and Parliamentary Research under the Oliy Majlis of the Republic of Uzbekistan, Doctor of Philosophy (PhD) in Law

O. Khazratkulov – Head of the Department of Private International Law of Tashkent State University of Law, Candidate of Legal Sciences, Professor

D. Suyunova – Professor of the Department of Criminal Procedure Law of Tashkent State University of Law, Doctor of Law

D. Mahkamov – Dean of the Faculty of Public Law of Tashkent State University of Law, Doctor of Law, Professor

D. Babadjanova – Acting Professor of the Department of Civil Law of Tashkent State University of Law, Doctor of Law

A. Matmurotov – Head of the Department of Judiciary, Advocacy and Law Enforcement Agencies of Tashkent State University of Law, Doctor of Philosophy (PhD) in Law, Associate Professor

E. Rahmatov – Dean of the Faculty of International Law and Comparative Law of Tashkent State University of Law, Doctor of Philosophy (PhD) in Law, Associate Professor

M. Turdialiyev – Deputy Head of the Department of Legal Education and Forensic Examination of the Ministry of Justice of the Republic of Uzbekistan, Doctor of Philosophy (PhD) in Law

MUNDARIJA

12.00.02 – KONSTITUTSIYAVIY HUQUQ. MA'MURIY HUQUQ. MOLIYA VA BOJXONA HUQUQI

- 11 **MIRZAYEV FAYZULLA IBODULLAYEVICH**
FATF standartlarini JDL/TMQK sohasida ma'muriy-huquqiy joriy etish mexanizmini takomillashtirish
- 22 **RAXMANOV AKMAL ERGASHEVICH**
Inson huquq va erkinliklarini ta'minlash mexanizmining metodologik asoslari
- 33 **ABDURAYIMOV MUHAMMAD SUVANQUL O'G'LI**
LegalTech – malakali yuridik yordam ko'rsatish tizimini takomillashtirish yo'nalishi sifatida
- 39 **MUNAVVAROVA NAIMAXON ZOVIDULLAYEVNA**
O'zbekistonda yagona notarial amaliyotni ta'minlashda Adliya vazirligi va Notarial palata hamkorligining istiqbollari
- 46 **TOJIYEV ODILJON**
"Raqqamli parlament" tushunchasi va uning konstitutsiyaviy-huquqiy asoslari
- 52 **XURRAMOV E'ZOZBEK BAXRON O'G'LI**
Tadbirkorlik faoliyatiga noqonuniy aralashuvni cheklashning konstitutsiyaviy mexanizmlari

12.00.03 – FUQAROLIK HUQUQI. TADBIRKORLIK HUQUQI. OILA HUQUQI. XALQARO XUSUSIY HUQUQ

- 64 **KUVANDIKOV ZOKIR OBLAKULOVICH, NORIMOVA MATLUBA TURG'UN QIZI**
Korporativ nizolarni hal qilishning maqbul usullari
- 75 **TURDIALIYEV MUHAMMAD ALI PO'LATJON O'G'LI**
Transchegaraviy tijorat munosabatlarida sun'iy intellekt tizimlarining huquq layoqatiga oid nazariyalar tahlili
- 82 **RO'ZMURODOVA LOBARXON MIRZOBEK QIZI**
Multimedia jurnalistikasida turdosh huquqlar: audio, video va efir materiallaridan qayta foydalanishning qatlamli modeli

12.00.08 – JINOYAT HUQUQI. JINOYAT-IJROIYA HUQUQI

- 92 **PRIMOV BAXTIYOR OLIM O'G'LI**
Kripto-aktivlarga oid qonunga xilof qilmishlar tushunchasi, mazmun-mohiyati va turlari tasnifi

12.00.09 – JINOYAT PROTSSESI. KRIMINALISTIKA, TEZKOR-QIDIRUV HUQUQ VA SUD EKSPERTIZASI

- 103 **XALILOV AKRAM UTAMURODOVICH**
O'zbekiston sud-ekspertiza tizimini muvofiqlashtirishning tashkiliy-huquqiy muammolari
- 112 **MUSAYEV GAYRAT FARXADOVICH**
Farg'onada transchegaraviy firibgarlik bilan bog'liq jinoyatning fosh etilishi: jinoiy-huquqiy, raqqamli-kriminalistik va kriptotahliliy jihatlar
- 119 **MAMADALIYEV UMID YULDASHEVICH**
Jinoyat ishlari bo'yicha ekstraditsiyaning nazariy tahlili
- 130 **FATULLAYEV SHODMONBEK MADATOVICH**
Ekspert xulosasining isbotlash vositasi sifatidagi o'rni va ahamiyati

12.00.10 – XALQARO HUQUQ

143 **YUNUSOV XAYDARALI MURATOVICH**

Xalqaro organlarga murojaat qilish huquqini ta'minlashning milliy-huquqiy asoslarini takomillashtirish masalalari

157 **UMAROV RUSTAM ZULFUKAROVICH**

“Markaziy Osiyo – Rossiya” formatining xalqaro-huquqiy tartibga solinishi: evolyutsiya, shartnomaviy asos va institutsionallashuv chegaralari

12.00.12 – KORRUPSIYA MUAMMOLARI

171 **NIYOZOVA SALOMAT SAPAROVNA**

Manfaatlar to'qnashuvi tushunchasini tavsiflash bo'yicha ilmiy yondashuvlar

СОДЕРЖАНИЕ

12.00.02 – КОНСТИТУЦИОННОЕ ПРАВО. АДМИНИСТРАТИВНОЕ ПРАВО. ФИНАНСОВОЕ И ТАМОЖЕННОЕ ПРАВО

- 11 **МИРЗАЕВ ФАЙЗУЛЛА ИБОДУЛЛАЕВИЧ**
Совершенствование механизма административно-правовой имплементации стандартов ФАТФ в сфере ПОД/ФТ
- 22 **РАХМАНОВ АКМАЛ ЭРГАШЕВИЧ**
Методологические основы механизма обеспечения прав и свобод человека
- 33 **АБДУРАЙИМОВ МУХАММАД СУВАНКУЛ УГЛИ**
LegalTech как направление совершенствования системы оказания квалифицированной юридической помощи
- 39 **МУНАВВАРОВА НАИМАХОН ЗОХИДУЛЛАЕВНА**
Перспективы сотрудничества Министерства юстиции и Нотариальной палаты в обеспечении единой нотариальной практики в Узбекистане
- 46 **ТОЖИЕВ ОДИЛЖОН**
Понятие «цифровой парламент» и его конституционно-правовые основы
- 52 **ХУРРАМОВ ЭЪЗОЗБЕК БАХРОН УГЛИ**
Конституционные механизмы ограничения незаконного вмешательства в предпринимательскую деятельность

12.00.03 – ГРАЖДАНСКОЕ ПРАВО. ПРЕДПРИНИМАТЕЛЬСКОЕ ПРАВО. СЕМЕЙНОЕ ПРАВО. МЕЖДУНАРОДНОЕ ЧАСТНОЕ ПРАВО

- 64 **КУВАНДИКОВ ЗОКИР ОБЛАКУЛОВИЧ, НОРИМОВА МАТЛУБА ТУРГУН КИЗИ**
Оптимальные способы разрешения корпоративных споров
- 75 **ТУРДИАЛИЕВ МУХАММАД АЛИ ПУЛАТЖОН УГЛИ**
Анализ теорий правоспособности систем искусственного интеллекта в трансграничных коммерческих отношениях
- 82 **РУЗМУРОВА ЛОБАРХОН МИРЗОБЕК КИЗИ**
Смежные права в мультимедийной журналистике: многоуровневая модель повторного использования аудио-, видео- и эфирных материалов

12.00.08 – УГОЛОВНОЕ ПРАВО. УГОЛОВНО-ИСПОЛНИТЕЛЬНОЕ ПРАВО

- 92 **ПРИМОВ БАХТИЁР ОЛИМ УГЛИ**
Понятие, сущность и классификация противоправных деяний, связанных с криптоактивами

12.00.09 – УГОЛОВНЫЙ ПРОЦЕСС. КРИМИНАЛИСТИКА, ОПЕРАТИВНО-РОЗЫСКОЕ ПРАВО И СУДЕБНАЯ ЭКСПЕРТИЗА

- 103 **ХАЛИЛОВ АКРАМ УТАМУРОВОВИЧ**
Организационно-правовые проблемы координации системы судебной экспертизы Узбекистана
- 112 **МУСАЕВ ГАЙРАТ ФАРХАДОВИЧ**
Раскрытие трансграничного мошенничества в Фергане: уголовно-правовые, цифрово-криминалистические и криптоаналитические аспекты
- 119 **МАМАДАЛИЕВ УМИД ЮЛДАШЕВИЧ**
Теоретический анализ экстрадиции по уголовным делам
- 130 **ФАТУЛЛАЕВ ШОДМОНБЕК МАДАТОВИЧ**
Место и значение заключения эксперта как средства доказывания

12.00.10 – МЕЖДУНАРОДНОЕ ПРАВО

143 **ЮНУСОВ ХАЙДАРАЛИ МУРАТОВИЧ**

Вопросы совершенствования национально-правовых основ обеспечения права на обращение в международные органы

157 **УМАРОВ РУСТАМ ЗУЛЬФУКАРОВИЧ**

Международно-правовое регулирование формата «Центральная Азия – Россия»: эволюция, договорная база и пределы институционализации

12.00.12 – ПРОБЛЕМЫ КОРРУПЦИИ

171 **НИЁЗОВА САЛОМАТ САПАРОВНА**

Научные подходы к характеристике понятия конфликта интересов

CONTENTS

12.00.02 – CONSTITUTIONAL LAW. ADMINISTRATIVE LAW. FINANCIAL AND CUSTOMS LAW

- 11 **MIRZAEV FAYZULLA IBODULLAEVICH**
Improving the mechanism for administrative-legal implementation of FATF standards in the field of AML/CFT
- 22 **RAKHMANOV AKMAL ERGASHEVICH**
Methodological foundations of the mechanism for ensuring human rights and freedoms
- 33 **ABDURAYIMOV MUHAMMAD SUVANQUL UGLI**
LegalTech as an avenue for improving the system of qualified legal assistance
- 39 **MUNAVVAROVA NAIMAKHON ZOKHIDULLAEVNA**
Prospects for cooperation between the Ministry of Justice and the Notary Chamber in ensuring a unified notary practice in Uzbekistan
- 46 **TOJIEV ODILJON**
The concept of the “digital parliament” and its constitutional and legal foundations
- 52 **KHURRAMOV EZOZBEK BAKHRON UGLI**
Constitutional mechanisms for limiting illegal interference in entrepreneurial activity

12.00.03 – CIVIL LAW. BUSINESS LAW. FAMILY LAW. INTERNATIONAL PRIVATE LAW

- 64 **KUVANDIKOV ZOKIR OBLAKULOVICH, NORIMOVA MATLUBA TURGUN KIZI**
Acceptable methods for resolving corporate disputes
- 75 **TURDIALIYEV MUHAMMAD ALI PULATJON UGLI**
Analysis of theories on the legal capacity of artificial intelligence systems in cross-border commercial relations
- 82 **RUZMURODOVA LOBARKHON MIRZOBEK KIZI**
Related rights in multimedia journalism: a layered model for audio, video and broadcast reuse

12.00.08 – CRIMINAL LAW. CRIMINAL-EXECUTIVE LAW

- 92 **PRIMOV BAKHTIYOR OLIM UGLI**
The concept, essence, and classification of types of illegal acts related to crypto-assets

12.00.09 – CRIMINAL PROCEEDINGS. FORENSICS, INVESTIGATIVE LAW AND FORENSIC EXPERTISE

- 103 **KHALILOV AKRAM UTAMURODOVICH**
Organizational and legal problems of coordinating the forensic system of Uzbekistan
- 112 **MUSAEV GAYRAT FARKHADOVICH**
Solving crimes related to cross-border fraud in Fergana: criminal-legal, digital-criminalistic, and cryptoanalytical aspects
- 119 **MAMADALIEV UMID YULDASHEVICH**
Theoretical analysis of extradition in criminal cases
- 130 **FATULLAEV SHODMONBEK MADATOVICH**
The role and significance of the expert conclusion as a means of proof
-

12.00.10 – INTERNATIONAL LAW

143 **YUNUSOV KHAYDARALI MURATOVICH**

Issues of improving the national legal framework for ensuring the right to appeal to international bodies

157 **UMAROV RUSTAM ZULFUKAROVICH**

International legal regulation of the “Central Asia – Russia” format: evolution, treaty framework, and limits of institutionalization

12.00.12 – CORRUPTION PROBLEMS

171 **NIYOZOVA SALOMAT SAPAROVNA**

Scientific approaches to characterizing the conflict of interest

Kelib tushgan / Получено / Received: 04.08.2026
Qabul qilingan / Принято / Accepted: 02.09.2026
Nashr etilgan / Опубликовано / Published: 18.09.2026

DOI: <https://dx.doi.org/10.51788/tsul.uzlawrev.33013>

UDC: 341.44(045)(575.1)

JINOYAT ISHLARI BO'YICHA EKSTRADITSIYANING NAZARIY TAHLILI

Mamadaliyev Umid Yuldashevich,

O'zbekiston Respublikasi

Huquqni muhofaza qilish akademiyasi

mustaqil izlanuvchisi

ORCID: <https://orcid.org/0009-0003-5471-3962>

e-mail: Legital@inbox.ru

Annotatsiya. Maqolada jinoyat ishlari bo'yicha ekstraditsiyaning nazariy asoslari va rivojlanish tendensiyalari kompleks tarzda o'rganilgan. Ekstraditsiya instituti xalqaro jinoyat huquqining murakkab va doimiy o'zgarib turadigan sohasi bo'lib, u davlatlarning ichki qonunchiligi va xalqaro majburiyatlar o'rtasidagi muvozanatni talab qiladi. Mavzuning dolzarbligi shundaki, ayni paytda milliy qonunchilikdagi tartib-taomillar, yurisdiksiya masalalari va inson huquqlarini himoya qilish standartlari o'rtasidagi nomuvofiqliklar amaliyotda bir qator muammolarni keltirib chiqarmoqda, bu esa ekstraditsiya institutining nazariy-huquqiy, ayniqsa, uning doktrinal asoslarini chuqur ilmiy tahlil qilish zaruratini kuchaytirdi. Tadqiqot metodologiyasi umumilmiy va maxsus-huquqiy bilish usullari majmuiga asoslangan bo'lib, etimologik, doktrinal, qiyosiy-huquqiy va empirik tahlil usullaridan foydalanilgan. Maqolada jinoyat ishlari bo'yicha ekstraditsiyaning nazariy konseptual asoslarini takomillashtirish zarurligi asoslanib, ekstraditsiyaga mualliflik ta'rifi va tegishli qonunchilikni takomillashtirish yuzasidan takliflar berilgan.

Kalit so'zlar: ekstraditsiya, jinoyat ishlari, qiyosiy huquqshunoslik, jinoyatchilik bilan kurashish, xalqaro huquqiy hamkorlik, ekstraditsiya shartnomalari, xalqaro majburiyatlar, huquqiy muvozanat

ТЕОРЕТИЧЕСКИЙ АНАЛИЗ ЭКСТРАДИЦИИ ПО УГОЛОВНЫМ ДЕЛАМ

Мамадалиев Умид Юлдашевич,

самостоятельный соискатель

Правоохранительной академии

Республики Узбекистан

Аннотация. В статье комплексно исследуются теоретические основы и тенденции развития экстрадиции по уголовным делам. Институт экстрадиции представляет собой сложную и постоянно развивающуюся область международного уголовного права, требующую соблюдения баланса между национальным законодательством государств и их международными обязательствами. Актуальность темы обусловлена тем, что существующие несоответствия между процедурами, закреплёнными в национальном законодательстве, вопросами юрисдикции и стандартами защиты прав человека порождают

на практике ряд проблем. Это усиливает необходимость углублённого научного анализа теоретико-правовых и, в особенности, доктринальных основ института экстрадиции. Методология исследования основана на комплексе общенаучных и специальных юридических методов познания, включая этимологический, доктринальный, сравнительно-правовой и эмпирический анализ. Обоснована необходимость совершенствования теоретико-концептуальных основ экстрадиции по уголовным делам. Предложено авторское определение понятия экстрадиции и сформулированы предложения по совершенствованию соответствующего законодательства.

Ключевые слова: экстрадиция, уголовные дела, сравнительное правоведение, борьба с преступностью, международно-правовое сотрудничество, договоры об экстрадиции, международные обязательства, правовой баланс

THEORETICAL ANALYSIS OF EXTRADITION IN CRIMINAL CASES

Mamadaliev Umid Yuldashevich,

Independent Researcher at the Law Enforcement Academy
of the Republic of Uzbekistan

Abstract. *The article comprehensively examines the theoretical foundations and development trends of extradition in criminal cases. The institution of extradition is a complex and dynamically evolving field of international criminal law that requires a balance between states' domestic legislation and their international obligations. The relevance of the topic stems from the fact that current discrepancies between national legislative procedures, jurisdictional issues, and human rights protection standards give rise to various practical challenges, thereby underscoring the need for a thorough scientific analysis of the theoretical and legal – particularly doctrinal – foundations of extradition. The research methodology relies on a combination of general scientific and specialized legal methods, including etymological, doctrinal, comparative-legal, and empirical analysis. The article substantiates the necessity of improving the theoretical and conceptual frameworks of extradition in criminal matters, proposing an original author's definition of extradition alongside recommendations for refining relevant legislation.*

Keywords: extradition, criminal proceedings, comparative law, combating crime, international legal cooperation, extradition treaties, international obligations, legal balance

Kirish

Globallashuv jarayonlari, davlatlar o'rtasida fuqarolar, tovarlar, kapital va axborotning erkin harakatlanishi jinoyatchilikning ham transmilliy xususiyat kasb etishiga olib kelmoqda. Bugungi kunda ekstraditsiya instituti nafaqat ikki tomonlama yoki ko'p tomonlama shartnomalar doirasida, balki Birlashgan Millatlar Tashkilotining "Ekstraditsiya to'g'risida"gi model shartnomasi, Yevropa Kengashining "Ekstraditsiya to'g'risida"gi konvensiyasi, MDH davlatlari orasida imzolangan Minsk konvensiyasi, Kishinyov konvensiyasi, SHHT doirasidagi kelishuvlar, O'zbekiston tomonidan imzolangan ellikdan ortiq ikki tomonlama ekstraditsiya shartnomalari kabi universal va mintaqaviy hujjatlar asosida ham amalga oshirilmoqda. Ayni paytda milliy qonunchilikdagi tartib-taomillar, yurisdiksiya masalalari va inson huquqlarini himoya qilish standartlari o'rtasidagi nomuvofiqliklar amaliyotda bir qator muammolarni keltirib chiqarmoqda. Bu esa ekstraditsiya institutining nazariy-huquqiy asoslarini, ayniqsa, uning doktrinal asoslarini chuqur ilmiy tahlil qilish zaruratini kuchaytirmoqda.

Ushbu maqolaning maqsadi – ekstraditsiya tushunchasining doktrinal va huquqiy asoslarini tahlil qilish, uning turlicha talqin etilish sabablarini aniqlash hamda ekstraditsiyani

jinoyat ishlari bo'yicha xalqaro hamkorlikning mustaqil huquqiy instituti sifatida belgilovchi ilmiy asoslangan ta'rif taklif etishdan iborat.

Tadqiqot asosida ekstraditsiya tushunchasiga oid mavjud ilmiy qarashlarni tizimlashtirish va tasniflash, milliy qonunchilik hamda xalqaro hujjatlarda qo'llanayotgan terminologik nomuvofiqliklarni aniqlash, ekstraditsiya institutining o'ziga xos huquqiy belgilarini ajratib ko'rsatish kabi vazifalar belgilangan. Tadqiqotning nazariy-doktrinal bazasini ekstraditsiya institutining jinoyat-protsessual va xalqaro-huquqiy jihatlariga bag'ishlangan dissertatsiya va monografik tadqiqotlar tashkil etadi. Xususan, R.A. Sayfulovning Ichki ishlar vazirligi va Prokuratura materiallari asosida tayyorlangan "Jinoyat protsessida ekstraditsiya" mavzusidagi nomzodlik dissertatsiyasi, D.Sh. Umarxanovanning "Jinoyat sodir etgan shaxslarning xalqaro-huquqiy hamkorlik asosida ekstraditsiyasi" mavzusidagi 2009-yilgi avtoreferati hamda 2017-yilda ishlab chiqilgan Jinoyat-protsessual kodeksining takomillashtirilgan bobi konsepsiyasi, shuningdek, F.M. Fayziyevning davlatlararo huquqiy yordam munosabatlarini xalqaro-huquqiy tartibga solishga bag'ishlangan tadqiqoti shular jumlasidan (Sayfulov, 2001; Umarxonova, 2017; Fayziev, 2007). Xorijiy olimlardan V.M. Voljenkina, A.K. Stroganova, V.S. Bereznyak, P.S. Abdulloyev va R.G. Lyatifovning asarlari, shuningdek, ekstraditsiya tushunchasi va uning tarixiy davrlashtirilishi masalalarida klassik konsepsiyalardan qiyosiy tahlil uchun foydalanilgan (Volzenkina, 2002; Stroganova, 2005; Bereznyak, 2009; Abdulloev, 2022; Malyasheva & Lyatifov, 2021).

Ekstraditsiya tushunchasi va mexanizmining turli jihatlarini xorijiy va milliy olimlar tomonidan tadqiq etilgan. Xususan, xalqaro huquq nuqtayi nazaridan ekstraditsiyani davlatlararo hamkorlik shakli sifatida tahlil qilgan mualliflar ushbu institutni davlat suvereniteti va xalqaro majburiyatlar o'rtasidagi muvozanat asosida o'rganib, asosan tarixiy-huquqiy va formal-yuridik usullardan foydalanganlar. Jinoyat-protsessual yo'nalishdagi tadqiqotchilar (jumladan, R.A. Sayfulov) ekstraditsiyani jinoyat ishlari yuritish tizimining tarkibiy qismi sifatida ko'rib chiqib, qiyosiy-huquqiy usul orqali turli davlatlar qonunchiligidagi tartiblarni solishtirgan. Inson huquqlari nuqtayi nazaridan o'rgangan olimlar esa ekstraditsiya jarayonida shaxs huquqlarining kafolatlanishi masalalariga e'tibor qaratganlar, bunda sotsiologik va huquqni qo'llash amaliyotini tahlil qilish usullaridan foydalanilgan.

Shu bilan birga, mazkur tadqiqotlarda ekstraditsiya tushunchasining yagona, umume'tirof etilgan ta'rifi shakllantirilmagan, tushunchaning milliy qonunchilik va xalqaro hujjatlardagi turlicha talqini sabablari yetarlicha ochib berilmagan. Aynan mana shu holat mavzuning ilmiy jihatdan yanada chuqur o'rganilishini taqozo etadi.

Normativ-huquqiy baza sifatida O'zbekiston Respublikasi Jinoyat-protsessual kodeksining 64–66-boblari (jumladan, 593–606-moddalari), O'zbekiston Respublikasi Jinoyat kodeksining 11-moddasi, Qozog'iston Respublikasi Jinoyat kodeksining 7-moddasi, 1993-yilgi Minsk konvensiyasi, 2002-yilgi Kishinyov konvensiyasi, 1957-yilgi Ushlab berish to'g'risidagi Yevropa konvensiyasi, shuningdek, BMT Bosh Assambleyasining "Ushlab berish to'g'risida"gi namunaviy shartnoma (№ 45/116-rezolyutsiya) va "Jinoiy odil sudlov sohasida o'zaro huquqiy yordam to'g'risida"gi namunaviy shartnoma (№ 45/117-rezolyutsiya) tahlil qilindi.

Tadqiqot metodologiyasi umumilmiy va maxsus-huquqiy bilish usullarining majmuasiga asoslandi. Tarixiy-huquqiy usul ekstraditsiya institutining kelib chiqishi va rivojlanish bosqichlarini – uning qadimgi, o'rta va yangi davrlardagi shakllanish jarayonlarini

o'rganishda, shuningdek, turli mualliflar tomonidan taklif etilgan davrlashtirish konsepsiyalarini qiyoslashda qo'llandi. Qiyosiy-huquqiy va qiyosiy-tipologik usullardan ekstraditsiyaga oid milliy qonunchilikni (O'zbekiston, Qozog'iston, Tojikiston va boshqa MDH davlatlari misolida), shuningdek, ingliz-amerika (umumiy) va roman-german huquq tizimlariga xos ekstraditsiya tartib-taomillarining o'zaro farqlarini aniqlashda foydalanildi. Rasmiy-mantiqiy (formal-yuridik) usul ekstraditsiya tushunchasiga berilgan turli ilmiy ta'riflarni tahlil qilish va ular asosida umumlashtirilgan mualliflik ta'rifini shakllantirish maqsadida qo'llandi. Tizimli-strukturaviy usul ekstraditsiyani xalqaro huquq, jinoyat-protsessual huquq va jinoyat huquqi chegaradosh masalalari joylashgan tizimlararo (*interinstitutsional*) hodisa sifatida ko'rib chiqish imkonini berdi. Turli mualliflarning ekstraditsiya mohiyatiga oid qarashlarini umumlashtirish va ular asosida yakuniy nazariy xulosalarni shakllantirishda tahlil va sintez usullari qo'llandi.

Asosiy qism

Jinoyat ishlarini yuritishda xalqaro hamkorlik davlatlararo munosabatlarning boshqa shakllaridan (tashqi siyosiy, iqtisodiy, ijtimoiy, madaniy-gumanitar aloqalar va hokazolardan) bir qator o'ziga xos xususiyatlari bilan ajralib turadi. Chunki jinoyat ishlarini yuritishda xalqaro hamkorlik oldindan rejalangan holda amalga oshiriladi, jinoyat sodir etilganligi to'g'risidagi xabar yoki muayyan protsessual harakatlarni amalga oshirish zaruratining yuzaga kelishi huquqni muhofaza qiluvchi organlar tomonidan xorijiy mamlakatlarning vakolatli organlari va xalqaro tashkilotlarga xabar berilishiga sabab bo'ladi. Mazkur sohada xalqaro hamkorlik doirasida ekstraditsiya instituti muhim o'rinni egallaydi.

"Ekstraditsiya" (*extradition*) termini lotin tilidagi *ex* ("tashqariga, chetga") va *traditio* ("topshirish, topshirib berish", *tradere* – "qo'ldan qo'lga berish" fe'lidan) so'zlarining qo'shilishidan hosil bo'lgan bo'lib, aynan "tashqariga topshirish", "chetga berish" ma'nosini anglatadi. Tarixiy jihatdan bu termin fransuz tilida XVIII asrda, taxminan Volter tomonidan muomalaga kiritilgan deb hisoblanadi, ingliz tiliga esa 1811-yilda bir fransuz dekretining tarjimasida kirib kelgan va qochoq jinoyatchilarni davlatlararo topshirish ma'nosini anglatgan. Mazkur etimologik bog'liqlik tasodifiy emas, tarixan ekstraditsiya instituti aynan "o'z vatandoshini yoki panoizlovchi shaxsni boshqa hokimiyatga topshirish" tarzidagi axloqiy-huquqiy dilemma atrofida shakllangan. Bu esa keyinchalik "siyosiy jinoyatlar uchun ekstraditsiya qilmaslik" prinsipining vujudga kelishiga asos bo'lgan. Shunday qilib, "ekstraditsiya" tushunchasining lug'aviy negizi institutning mohiyatini – ya'ni bir davlat hududida bo'lgan shaxsni jinoiy javobgarlikka tortish yoki jazoni ijro etish maqsadida boshqa davlatga majburiy tartibda topshirish jarayonini to'g'ri aks ettiradi va ushbu ma'nodan keyingi doktrinal ta'riflar shakllanishida asos sifatida foydalanish mumkin.

Ekstraditsiyaning huquqiy negizini belgilovchi asosiy xalqaro hujjatlardan biri – 1957-yil 13-dekabrda Parijda imzolangan Yevropa ekstraditsiya to'g'risidagi konvensiya (ETS № 24) hisoblanadi (Council of Europe, 1957). Mazkur konvensiyaning 1-moddasida ishtirokchi davlatlarning bir-birlariga jinoiy ta'qib yoki jazoni ijro etish maqsadida qidirilayotgan shaxslarni o'zaro topshirish majburiyati belgilangan. 2-moddada esa ekstraditsiya asosi bo'ladigan jinoyatlar mezoni – kamida bir yil ozodlikdan mahrum qilish jazosi bilan jazolanadigan yoki bundan-da og'irroq jazo nazarda tutilgan qilmishlar sifatida belgilanib, bu "ikki tomonlama jinoiylik" (*double criminality*) prinsipining konvensiyaviy ifodasi hisoblanadi. Konvensiyaning 3-moddasi siyosiy jinoyatlar uchun ekstraditsiya qilishni istisno etsa,

6-moddasi davlatlarga o'z fuqarolarini ekstraditsiya qilishdan bosh tortish huquqini beradi. 1975-yilgi Qo'shimcha bayonnomada esa genotsidning oldini olish haqidagi konvensiyada ko'rsatilgan insoniyatga qarshi jinoyatlar va Jeneva konvensiyalarining qoidalarini buzish holatlari siyosiy jinoyat sifatida baholanmasligi alohida ta'kidlangan, bu norma xalqaro jinoyatlar bo'yicha ekstraditsiyani rad etish imkoniyatini cheklash yo'nalishidagi evolyutsiyani ko'rsatadi.

Universal darajada esa BMT Bosh Assambleyasining 1990-yil 14-dekabrdagi 45/116-son rezolyutsiyasi bilan tasdiqlangan Ekstraditsiya to'g'risidagi namunaviy shartnoma muhim metodologik ahamiyatga ega. Uning 1-moddasida ekstraditsiya qilish majburiyati, 2-moddasida esa ekstraditsiya qilinadigan jinoyatlar mezonini belgilangan bo'lib, unga ko'ra jinoyat ikkala tomon qonunchiligida kamida bir yoki ikki yillik ozodlikdan mahrum qilish jazosi bilan jazolanishi lozim, hukm ijrosi uchun so'ralgan hollarda esa jazoning kamida to'rt-olti oylik qismi qolgan bo'lishi shart. Shartnomaning 3-moddasida esa ekstraditsiyani rad etishning majburiy asoslari, jumladan, qilmish siyosiy jinoyat deb topilishi, shaxsni uning irqi, dini, millati, siyosiy qarashlari tufayli ta'qib qilish ehtimoli mavjudligi yoki shaxsga nisbatan so'raluvchi davlatda allaqachon yakuniy hukm chiqarilgani kabi holatlar mustahkamlangan. Diqqatga sazovor jihati shundaki, ushbu shartnomaning 2-moddasidagi izohlarda ikki tomonlama jinoiylik prinsipi "formal" emas, balki "mohiyatli" tarzda talqin etilishi kerakligi ko'rsatilgan – ya'ni tomonlar qonunchiligida qilmish bir xil yuridik atama bilan atalishi yoki bir xil kategoriyaga kiritilishi shart emas, balki so'ralayotgan davlat tomonidan taqdim etilgan harakatlar majmuining umumiy mohiyati inobatga olinishi lozim. Bu yondashuv milliy qonunchilikdagi terminologik tafovutlarni bartaraf etishda muhim metodologik ahamiyatga ega va O'zbekiston qonunchiligini takomillashtirishda foydalanilishi mumkin.

Ekstraditsiya asoslarini belgilashda jahon amaliyotida ikki asosiy yondashuv shakllangan. Birinchisi – "ro'yxat tizimi" (*list system*), unga ko'ra, milliy qonunchilikda yoki shartnomada ekstraditsiya qilinadigan jinoyatlarning aniq ro'yxati keltiriladi. Bu yondashuv ayrim Osiyo davlatlari (jumladan, ayrim hollarda Xitoy qonunchiligi) va an'anaviy ingliz-amerika huquq tizimi davlatlarining eski shartnomalarida qo'llangan, ammo uning kamchiligi jinoyatchilikning yangi turlari (kiberekranizm, raqamli moliyaviy jinoyatlar) vujudga kelishi bilan ro'yxatni doimiy ravishda yangilab turish zaruratidadir.

Ikkinchisi – "minimal jazo mezonini tizimi" (*minimum penalty system*), unga ko'ra jinoyatning nomi emas, balki uning uchun belgilangan jazo og'irligi (odatda kamida 1-yillik ozodlikdan mahrum qilish) ekstraditsiya asosi sifatida olinadi. Ushbu tizim Yevropa ekstraditsiya konvensiyasi, BMT namunaviy shartnomasi, shuningdek, Germaniya, Fransiya, Rossiya Federatsiyasi kabi davlatlarning zamonaviy qonunchiligida ustuvor yondashuv sifatida qabul qilingan va O'zbekiston uchun ham metodologik jihatdan maqbulroq hisoblanadi, chunki u qonunchilikni tezkor yangilashga muhtoj qilmaydi.

AQSH modelida esa ekstraditsiya faqat ikki tomonlama shartnoma mavjudligiga bog'liq bo'lib, shartnoma bo'lmagan taqdirda ekstraditsiya amalga oshirilmaydi (shartnomaviy asosiylik prinsipi). Bu esa ko'plab rivojlanayotgan davlatlar (jumladan, MDH mamlakatlari) uchun xos bo'lgan xalqaro o'zarolik (retsiprokal) prinsipi asosida ham ekstraditsiya qilish imkoniyatidan farq qiladi.

Shuni alohida ko'rsatib o'tish lozimki, qonunchilikda jinoyat ishlari bo'yicha huquqiy yordam ko'rsatish va ushlab berish alohida boblarga ajratilgan (Republic of Uzbekistan,

1994b). Ushbu qiyosiy tahlil shuni ko'rsatadiki, O'zbekiston Respublikasining Jinoyat-protsessual kodeksida ekstraditsiyaga oid umumiy tamoyillar (xorijiy davlatdan shaxsni ushlab berish to'g'risida talab qilish, ushlab berilgan shaxsning javobgarlik doirasi "maxsuslik qoidasi" va boshqa davlatga shaxsni ushlab berishni rad etish asoslari) mustahkamlangan bo'lsa-da, minimal jazo mezonini, ikki tomonlama jinoylik prinsipining mohiyatli talqini va ekstraditsiyani rad etishning majburiy/fakultativ asoslarini aniq tasniflash borasida xalqaro standartlarga nisbatan bir qator muvaffaqiyatli jihatlar mavjud, ammo ularni yanada tizimlashtirish zarurati ko'rinadi.

So'nggi yillardagi amaliyot tahlili O'zbekistonning xalqaro ekstraditsiya hamkorligining geografik ko'lamini kengayib borayotganini ko'rsatadi. Xususan, 2023-yilda Interpol qidiruvdagi shaxslar ilk marotaba Latviya va Moldovadan O'zbekistonga ekstraditsiya qilingan, shuningdek, Polshadan qidiruvdagi shaxs mamlakat vakolatli organlarining ijobiy qarori asosida O'zbekiston huquqni muhofaza qiluvchi organlariga topshirilgan, Turkiyadan esa uchta xalqaro qidiruvdagi shaxs Interpol milliy markaziy byurosi, Turkiya huquqni muhofaza qiluvchi organlari va Istanbuldagi Bosh konsulxona hamkorligida olib kelingan. Bundan tashqari, AQSHdan 2023-yildan beri xalqaro qidiruvda bo'lgan va Nyu Yorkda yashirilib yurgan fuqaro giyohvand moddalar aylanmasiga oid ish bo'yicha ekstraditsiya qilingan holat ham qayd etilgan.

Ushbu empirik ma'lumotlar bir nechta muhim tendensiyani ochib beradi: birinchidan, ekstraditsiya amaliyotining geografik doirasi Yevropa, Osiyo va Amerika qit'asi davlatlarini qamrab olgan holda kengaymoqda; ikkinchidan, aksariyat hollarda ekstraditsiya shartnomaviy asosdan ko'ra Interpol qizil bildirishnomalari va diplomatik-konsullik hamkorligi orqali amalga oshirilmoqda, bu esa – qizil bildirishnoma hibsga olish uchun order emas, balki shaxsni qidirish va ekstraditsiya qilish jarayonida vaqtincha hibsga olish to'g'risidagi so'rov ekanligini inobatga olganda, rasmiy shartnomaviy mexanizmning yetarli darajada ishlamayotganidan yoki uni tezkor operativ hamkorlik to'ldirayotganidan dalolat beradi; uchinchidan, jinoyatlarning asosiy toifasi – firibgarlik, giyohvand moddalar aylanmasi va odam savdosi transchegaraviy iqtisodiy hamda uyushgan jinoyatchilikning ustuvorligini ko'rsatadi.

Tadqiqot jarayonida quyidagi tizimli muammolar aniqlandi:

1) Terminologik nomuvofiqlik muammosi. Milliy qonunchilikda "ushlab berish" atamasi qo'llansa, xalqaro hujjatlar va ilmiy adabiyotda "ekstraditsiya" termini ustuvor bo'lib, bu tushunchalar o'rtasidagi hajm va mazmun jihatidan tenglik hali doktrinal jihatdan asoslanmagan.

2) Ikki tomonlama jinoylik prinsipini qo'llashdagi farqlar. Yuqorida ko'rsatilganidek, BMT namunaviy shartnomasi mazkur prinsipni "mohiyatli" (harakatlar majmui bo'yicha) talqin qilishni tavsiya etsa, milliy amaliyotda ko'pincha "formal" (jinoyat tarkibi va nomi bo'yicha) yondashuv ustuvor bo'lib qolmoqda, bu esa ayrim hollarda ekstraditsiyani asossiz rad etishga sabab bo'lishi mumkin.

3) Shartnomaviy asos va operativ hamkorlik o'rtasidagi nomuvofiqlik. Ko'p hollarda ekstraditsiya ikki tomonlama shartnoma mavjud bo'lmagan davlatlar bilan ham amalga oshirilmoqda, bu esa xalqaro hamkorlik va o'zarolik prinsipiga asoslanadi, ammo bunday holatlarda shaxs huquqlarining protsessual kafolatlari darajasi shartnomaviy tartibga nisbatan pastroq bo'lishi mumkinligi muammoli jihat hisoblanadi.

4) Inson huquqlari standartlari bilan kolliziya. So'raluvchi davlatda qiynoqqa solish xavfi, adolatli sud huquqining ta'minlanmasligi yoki o'lim jazosi mavjudligi kabi

holatlarda ekstraditsiyani rad etish asoslari milliy qonunchilikda xalqaro standartlar (jumladan, BMTning Qiynoqqa solishga qarshi konvensiyasi 3-moddasi) darajasida to'liq mustahkamlanmagan.

5) Protsessual muddatlar va sud nazorati mexanizmining yetarli emasligi. Ekstraditsiya to'g'risidagi qarorlarni sud tomonidan ko'rib chiqish tartibi, shikoyat qilish muddatlari va tartibi milliy qonunchilikda xalqaro amaliyotga nisbatan batafsil ishlab chiqilmagan.

Ilmiy-nazariy adabiyotlarga murojaat etsak, ushbu masala yuzasidan turlicha fikr-mulohazalar bildirilganiga guvoh bo'lish mumkin. Chunonchi R.A. Sayfulov (2001) ushbu masala yuzasidan olib borgan maxsus tadqiqot ishida: "Shaxs ekstraditsiyasi nafaqat xalqaro huquq, balki milliy jinoyat-protsessual qonunchilik bilan ham tartibga solinishi lozim bo'lib, bu ushbu institutning rivojlanish tarixi va taraqqiyotida ham o'z isbotini topadi. Ekstraditsiya instituti chiqarib yuborish, shaxsni "*persona non grata*" deb e'lon qilish repatriatsiya (yurtiga qaytarish) va shaxsni topshirishdan tubdan farq qiladi. U xalqaro-huquqiy hamda jinoyat-protsessual tartib-taomillarni qamrab oladi", – deya ta'kidlaydi.

"Ekstraditsiya" atamasi bilan bir qatorda "ushlab berish" atamasi ham qo'llanishini aytib o'tish lozim. Ushbu atamalarning o'zaro nisbati to'g'risida ikkita asosiy nuqtayi nazar mavjud. Ayrim mualliflar ushbu atamalarga sinonim sifatida qaraydilar. Masalan, A.I. Sashchenkoning (2009) ta'kidlashicha, xalqaro shartnomalarda "ekstraditsiya" atamasi "ushlab berish" atamasining sinonimi sifatida ishlatiladi, shu sababdan ekstraditsiyani keng ma'noda talqin qilishga asos mavjud. A.I. Djigir (2008) esa "...doktrinal darajada "ekstraditsiya" va "ushlab berish" atamalarining sinonimligi aniq, bundan kelib chiqadiki, ular ilmiy adabiyotlarda teng darajada ishlatilishi lozim", – deya ta'kidlaydi. Bundan tashqari, A.S. Grishin (2010) ham yuqoridagi olimlarning fikrlarini qo'llab-quvvatlaydi.

Boshqa tadqiqotchilar ekstraditsiya ushlab berishdan tashqari turdosh hodisalarni ham o'z ichiga oladi, deb hisoblaydilar (ya'ni ekstraditsiyaga keng ma'noda qaraydilar) (Evsicheva, 2013). Y.V. Klimov (2010) ekstraditsiyaga bir martalik harakat emas, balki bir necha protsessual harakatlardan iborat jarayon sifatida qarashni taklif qiladi.

Ayrim tadqiqotlarda (V.E. Grabar, Shmidt, V. Danevskiy, E. Simeon, F. Martens) jinoyatchini ushlab berish jinoiy jazo shakli sifatida tavsiflangan (Valeev, 1976). Bunday yondashuv u shakllangan vaqtdan boshlab haqli ravishda tanqid ostiga olingan. Zero, ushlab berishni davlatlarning jinoyatchilikka qarshi kurashish borasidagi hamkorligi shakli sifatida baholash zarur.

A.I. Sashchenko (2009) ekstraditsiyani "xalqaro huquq va qonunchilikda qayd etilgan jarayonga asosan jinoiy javobgarlikka tortish yoki hukmni ijro etish uchun jinoyat-huquqiy yurisdiksiyasiga kiruvchi davlat tomonidan harakatning jinoiy-huquqiy baholash ("ikki tomonlama jinoyat" va "javobgarlikning minimal muddati") asoslanadigan shaxsni topshirish jarayoni" deb ta'riflaydi.

Ushbu ta'rifga ham to'liq qo'shilib bo'lmaydi, zero, ekstraditsiya qilish rad etilishi mumkin. Bu borada Y.B. Struk (2007) tomonidan taklif qilinayotgan ta'rif to'g'riroq: "Jinoyat sodir etgan shaxslarni ushlab berish xalqaro huquq normalari va prinsiplariga asoslangan, milliy qonunchilik normalari bilan tartibga solinadigan jarayon bo'lib, unga ko'ra, aniq shaxsga nisbatan jinoiy qidiruv yoki sud hukmini ijro etish huquqiga ega bo'lgan va bundan manfaatdor bo'lgan davlat (ushlab berishni so'rayotgan davlat) ushlab berilishi so'ralayotgan shaxs joylashgan davlatga uni o'z yurisdiksiyasiga berishini so'rab murojaat qiladi,

so'ralayotgan davlat tegishli murojaatni ko'rib chiqib, so'rayotgan davlat tomonidan barcha shartlar bajarilgan taqdirda uni qanoatlantiradi yoki buning uchun yetarlicha asoslar mavjud bo'lsa, qanoatlantirishni rad etadi".

F.M. Fayziyev esa jarayonni: "jinoiy ishlari bo'yicha huquqiy yordam alohida shartnomalarda ko'zda tutiladigan, tomonlar o'z hududida bo'lgan jinoiyat sodir qilgan shaxslarni jinoiy javobgarlikka tortish yoki qonuniy kuchga kirgan hukmni ijro etish maqsadida bir-biriga ushlab berishidir", – deya ta'riflaydi (Fayziev, 2007). Bundan tashqari, u ekstraditsiya institutini jinoiyat ishlari bo'yicha o'zaro huquqiy yordamning shakllaridan biri sifatida tahlil qiladi.

A.Y. Kosarevaning (2005) fikriga ko'ra, ushlab berish jinoiyat sodir etishda ayblanayotgan shaxsni jinoiy qidiruvni amalga oshirish hamda hukmni ijro etish maqsadida majburiy topshirishni so'rayotgan davlat jinoiyat-protsessual harakatlari va so'ralayotgan davlat vakolatli organlari harakatlarining majmuidir.

Yuqorida keltirilgan ta'riflar yuridik adabiyotlarda ekstraditsiya masalasi yuzasidan turli mulohazalar bildirilganidan dalolat beradi. Biroq ushbu ta'rif kamchiliklari mavjud bo'lib, birinchidan, shaxs manfaatlarini buzgan davlat jinoiyat sodir etilgan joy ham, fuqaroligidagi davlat ham bo'lmasligi mumkin, ikkinchidan, jinoiyat – (ayniqsa, axborot texnologiyalari sohasidagi jinoiyatlar) uzoq masofadan ham sodir etilishi ehtimoli bor. Har ikkala holatda ham shaxsning qaytarilishi to'g'risida gap bo'lishi mumkin emas. Shu bilan birga, ushlab berishni xalqaro va milliy qonunchilik normalari va prinsiplariga asoslangan xalqaro shartnoma yoki davlat vakolatli organining yozma majburiyati asosida jinoiy javobgarlikka tortish yoki sudning qonuniy kuchga kirgan hukmini ijro etish uchun jinoiyat sodir etishda ayblanayotgan shaxsni, u turgan (hududida bo'lgan) davlat tomonidan jinoiyat sodir etilgan yoki jinoiy harakatdan eng ko'p zarar ko'rgan, shuningdek, fuqaroligida bo'lgan davlatga topshirish jarayoni, shuningdek, ushlab berishdan oldingi qidiruv, qo'lga olish va qamoqqa olish jarayonlari sifatida tushuntirishga harakat qilinganini ijobiy baholash mumkin.

O'tkazilgan etimologik, doktrinal, qiyosiy-huquqiy va empirik tahlil natijalari asosida ekstraditsiyaga quyidagi mualliflik ta'rifi taklif etiladi:

Ekstraditsiya – jinoiyat sodir etishda ayblanayotgan yoki sudlangan shaxsni jinoiy javobgarlikka tortish, sud hukmini ijro etish maqsadida, so'rovchi va so'raluvchi davlatlar o'rtasidagi xalqaro shartnoma, o'zarolik prinsipi yoxud milliy qonunchilik asosida ikki tomonlama jinoiylik, maxsuslik qoidasi va inson huquqlarini himoya qilish kafolatlariga rioya etilgan holda bir davlat hududidan boshqa davlatga protsessual tartibda majburiy topshirish bo'yicha davlatlararo huquqiy hamkorlik institutidir.

Ushbu ta'rifning ilmiy yangiligi shundaki, u institutning nafaqat moddiy-huquqiy (jinoiyat tarkibi), balki protsessual-huquqiy (tartib-taomil) jihatlarini ham qamrab oladi, huquqiy asos sifatida faqat shartnomani emas, balki o'zarolik prinsipini ham tan oladi, bu amaliyotda (masalan, Peru, Shvetsiya misollarida) kuzatilgan tendensiyaga mos keladi, inson huquqlari kafolatlari esa ta'rifning tarkibiy qismidan o'rin oladi.

Protsessual tartib bo'yicha taklif sifatida JPKning 8–10-moddalarini BMT namunaviy shartnomasining 2–4-moddalari asosida quyidagicha takomillashtirish:

- ekstraditsiya asosi bo'ladigan jinoiyatlar mezonini "ro'yxat tizimi"dan "minimal jazo mezon tizimi"ga (kamida bir yillik ozodlikdan mahrum qilish jazosi) o'tkazish;

- ekstraditsiyani rad etishning majburiy va fakultativ asoslarini alohida moddalarda aniq tasniflash;

– ikki tomonlama jinoylik prinsipini “harakatlar majmui” bo’yicha mohiyatli talqin qilish qoidasini mustahkamlash;

– ekstraditsiya to’g’risidagi qarorlarga nisbatan sud nazoratining maxsus tezkor tartibini joriy etish maqsadga muvofiq.

Bundan tashqari, qonun chiqaruvchi jinoyat ishlarida huquqiy yordam ko’rsatish to’g’risidagi shartnomalar bilan bir qatorda, ushlab berish to’g’risidagi maxsus shartnomalarni ratifikatsiya qilishiga ham e’tibor qaratish lozim.

Xulosa

Yuqoridagi nazariy tahlillardan kelib chiqib, jinoyat ishlari bo’yicha ekstraditsiya bo’yicha quyidagi xulosalarga kelish mumkin:

1. Ekstraditsiya jinoyat sodir etib, boshqa davlat hududida yashiringan shaxsni bir davlat yurisdiksiyasidan ikkinchi davlat yurisdiksiyasiga faktik topshirish orqali amalga oshiriladigan bir martalik jarayondir.

2. Turli mamlakatlarda ekstraditsiya tushunchasini ta’riflashda ushlab berish, tutib berish, topshirish, yetkazib berish kabi atamalardan foydalaniladi. Vaholanki ekstraditsiya tushunchasining unifikatsiyasiga (bixillashuviga) erishish bu boradagi turli noaniqlik va chalkashliklarga barham berib, uni qo’llash samaradorligiga ijobiy ta’sir etadi. Demak, jinoyat ishlari bo’yicha ushlab berish institutining mazmun-mohiyatini ochib beradigan eng ma’qul hamda uning mazmuniga mutanosib tushuncha sifatida “ekstraditsiya” atamasidan foydalanish maqsadga muvofiq.

3. Shaxsning faktik topshirilishidan keyin ham ekstraditsion munosabatlar to’xtamaydi. Masalan, ushlab berishni so’rayotgan davlat keyinchalik ham jinoiy qidiruv natijalari to’g’risida so’ralayotgan davlatni xabardor qilishi lozim, ushlab berish to’g’risidagi talabnomada ko’rsatilmagan harakat uchun javobgarlikka tortishda ushlab bergan davlatning roziligi talab qilinadi.

4. Ekstraditsiya xalqaro konvensiya, ko’p tomonlama va ikki tomonlama shartnomalarga, milliy qonunchilik normalariga yoki o’zarolik prinsiplariga asoslangan holda jinoyat sodir etgan shaxsni jinoiy javobgarlikka tortish yoki unga nisbatan chiqarilgan hukmni ijro etish maqsadida ushlab berish to’g’risidagi talabnomaga asosan, so’rayotgan tomondan barcha shartlar bajarilgan taqdirda uni qanoatlantirish yoki buning uchun yetarlicha asoslar mavjud bo’lmasa, qanoatlantirishni rad etishi to’g’risidagi huquqiy munosabatlar majmuidir.

REFERENCES

Abdulloev, P. S. (2022). Ispolnenie zaprosa o vydache litsa dlya razresheniya ugolovnogo dela ili ispolneniya prigovora v postsovetstikh stranakh [Execution of a request for extradition of a person for resolution of a criminal case or enforcement of a sentence in post-Soviet countries]. *Bulletin of St. Petersburg University. Law*, 13(3), 787–803. <https://doi.org/10.21638/spbu14.2022.313>

Berezhnyak, V. S. (2009). *Ekstraditsiya kak institut ugolovno-protsessualnogo prava Ukrainy* [Extradition as an institution of Ukrainian criminal procedural law] [Candidate dissertation]. Dnipropetrovsk.

Commonwealth of Independent States. (1993, January 22). *Convention on legal assistance and legal relations in civil, family and criminal matters*. Lex.uz. <https://lex.uz/docs/2741647>

Council of Europe. (1957, December 13). *European convention on extradition (European Treaty Series No. 024)*. <https://www.coe.int/en/web/conventions/full-list?module=treaty-detail&treaty-num=024>

Dzhigir, A. I. (2008). Ekstraditsiya: terminologicheskiy aspekt [Extradition: Terminological aspect]. *Law and Right*, (6), 107–108.

Evsicheva, L. L. (2013). Ekstraditsiya, vydacha i peredacha kak instituty mezhdunarodnogo sotrudnichestva v rossiyskom ugovnom protsesse (sravnitelno-pravovoy aspekt) [Extradition, surrender, and transfer as institutions of international cooperation in Russian criminal proceedings: A comparative legal aspect]. *Man: Crime and Punishment*, (1), 109–113.

Fayziev, F. M. (2007). *Mezhdunarodno-pravovoe regulirovanie otnosheniy mezhdunarodnymi gosudarstvami po okazaniyu pravovoy pomoshchi* [International legal regulation of relations between states on the provision of legal assistance] [Unpublished Candidate dissertation]. Tashkent State Institute of Law.

Grishin, A. S. (2010). *Organizatsionno-pravovoy mekhanizm vydachi lits dlya ugovnogo presledovaniya v rossiyskom ugovnom protsesse* [Organizational and legal mechanism for extraditing persons for criminal prosecution in Russian criminal proceedings] [Candidate dissertation]. Moscow Humanitarian University.

Klimov, E. V. (2010). Institut vydachi v ugovnom protsesse: Opredelenie ponyatiya i znachenie [The institution of extradition in criminal proceedings: Definition and significance]. *Bulletin of the Vladimir Law Institute*, (2), 89–93.

Kosareva, A. E. (2005). *Vydacha litsa dlya ugovnogo presledovaniya ili ispolneniya prigovora v rossiyskom ugovnom sudoproizvodstve* [Extradition of a person for criminal prosecution or enforcement of a sentence in Russian criminal proceedings] [Abstract of a Candidate dissertation]. St. Petersburg Legal Institute.

Malysheva, O. A., & Lyatifov, R. G. (2021). *Primenenie mer presecheniya v otnoshenii inostrannykh grazhdan v tselyakh ikh vydachi (ekstraditsii)* [Application of preventive measures against foreign citizens for the purpose of their extradition: Monograph]. Yurлитinform.

Republic of Kazakhstan. (2014). *Criminal Code of the Republic of Kazakhstan*. Adilet.zan.kz. <https://adilet.zan.kz/eng/docs/K1400000226>

Republic of Uzbekistan. (1994a). *Criminal Code of the Republic of Uzbekistan*. Lex.uz. <https://lex.uz/docs/-111453>

Republic of Uzbekistan. (1994b). *Criminal Procedure Code of the Republic of Uzbekistan*. Lex.uz. <https://lex.uz/docs/-111460>

Sashchenko, A. I. (2009). Institut ekstraditsii v ugovnom prave [The institution of extradition in criminal law]. *Legal Journal*, (2), 91–93.

Sattarov, D. (2023). Voprosy obespecheniya prav cheloveka v protsesse mezhdunarodnogo sotrudnichestva v borbe s prestupnostyu [Issues of ensuring human rights in the process of international cooperation in combating crime]. *Society and Innovation*, 3(2), 76–83. <https://doi.org/10.47689/2181-1415-vol3-iss2-pp76-83>

Sayfulov, R. A. (2001). *Ekstraditsiya v ugovnom protsesse (po materialam MVD i Prokuratury Respubliki Uzbekistan)* [Extradition in criminal proceedings: Based on materials of the Ministry of Internal Affairs and Prosecutor's Office of the Republic of Uzbekistan] [Abstract of a Candidate dissertation]. TSIL Publ. <https://api.unilibrary.uz/storage/PublisherResourceFile/282782/images/1681282522.pdf>

Stroganova, A. K. (2005). *Ekstraditsiya v ugovnom protsesse Rossiyskoy Federatsii* [Extradition in the criminal proceedings of the Russian Federation]. Shchit-M.

Struk, Yu. B. (2007). Ponyatie vydachi lits, sovershivshikh prestupleniya [The concept of extradition of persons who have committed crimes]. *Bulletin of the A. I. Herzen Russian State Pedagogical University*, 9(29), 112.

Umarkhanova, D. Sh. (2009). *Mezhdunarodno-pravovoe sotrudnichestvo po vydache (ekstraditsii) lits, sovershivshikh prestuplenie* [International legal cooperation on extradition of persons who committed a crime] [Abstract of a Candidate dissertation]. Tashkent State Institute of Law.

Umarkhanova, D. Sh. (2017). *Kontsepsiya sovershenstvovaniya ugolovno-protsessualnogo zakonodatelstva v chasti peredachi osuzhdennykh lits* [Concept of improving criminal procedure legislation regarding the transfer of sentenced persons] [Doctoral dissertation]. Tashkent State University of Law.

United Nations General Assembly. (1990, December 14). *Model treaty on extradition (Resolution A/RES/45/116)*. United Nations Digital Library. <https://digitallibrary.un.org/record/105263>

Valeev, R. M. (1976). *Vydacha prestupnikov v sovremennom mezhdunarodnom prave: nekotorye voprosy teorii i praktiki* [Extradition of offenders in contemporary international law: Some issues of theory and practice]. Kazan University Press.

Volzhenkina, V. M. (2002). *Vydacha v rossiyskom ugolovnom protsesse* [Extradition in Russian criminal proceedings]. Yurlitinform.

**O'ZBEKISTON
QONUNCHILIGI TAHLILI**

ILMIY-TAHLILIY JURNAL
2026-YIL 3-SON

**ОБЗОР
ЗАКОНОДАТЕЛЬСТВА
УЗБЕКИСТАНА**

НАУЧНО-АНАЛИТИЧЕСКИЙ ЖУРНАЛ
2026 ГОД № 3

**UZBEKISTAN
LAW REVIEW**

SCIENTIFIC ANALYTICAL JOURNAL
2026 ISSUE 3

VOLUME 3 / ISSUE 3 / 2026

DOI: [HTTPS://DX.DOI.ORG/10.51788/TSUL.UZLAWREV.33](https://dx.doi.org/10.51788/TSUL.UZLAWREV.33)

ISSN 2181-8118

DOI: [HTTPS://DX.DOI.ORG/10.51788/TSUL.UZLAWREV.](https://dx.doi.org/10.51788/TSUL.UZLAWREV.)